

ÛCZBA 22

Mëma z tatkã

RÓMAN DRZÉDZŌN, DANUTA PIOCH

Mëma to pò pòlskù *mama*. Na mëmã mòże téż rzec **nënka**. **Tatk** to je *tata* abò mòże téż rzec **òjc** – *ojciec*. *Rodzice* to **starszi**. Czasã gòdò sã téż **mëma z tatkã** abò **mëma i tatk**.

Cwiczënk 1

Przczëtòj gòdkã i przelòżë jã na pòlszczi jãzëk. Wëzwëskòj do te słowòrz kaszëbskò-pòlszczi. (*Przczëtaj rozmowë i przëtłumacz jã na jëzyk pòlski. Wykorzystaj do tego słownik kaszubsko-pòlski*).

- Wejleszcie! Jò widzã, że wa ju dzieckò mòta!
- Jo, to je naju.
- To cë wama flot szło... wa dopiérze co wieselé mia.
- Në cëż të, kò wieselé më łónszcégò rokù mielë.
- Jo, w lëstopadnikù, a je mòj... Ale jò doch wama nie mdã miesąców rechòwòł. Lepi rzeczëta, je to knòp czë dzëwczã?
- Knòpiczk!
- Jò wiedzòł, tec òn je czësto za tatkã padłi. Dzãka Bògù, że òn nie je dzëwczãtkã...
- Dòjze pòkù! Cëż të sã tak wcyg wëszczërzòsz? Mòsz të ja-czégò smiëszka pòłktë?
- Jò sã le ceszã z wajégò szczescò... To tak fejn bëc mëmã i tatkã.
- Pewno, że jo, to je wiòldzë szczescë... chòcò no szczescë nie dówò nama w nocë spac.
- Jò to bëlno znajã...
- Të? Tec wa mielë wzãtë za swòje ju òdchòwónë.
- Pròwda... A òn mòckò płaczkò, jo?
- Płaczkò, to je maò rzekłë, òno rikòł.
- Jak to chłòp. Czej jò bët dzieckã, tej mòji starszi mie wiedno gòdalë tak: „Rikòł, dzieckò, rikòł, jaz sã wërikòsz, jak mdzesz wiòldzi, nie mdzesz ju rikòł”. Do te mòj òjc miòł tak cãzkã pajã, że chcącë-niechcącë jò rikac mùszòł.
- Pewno cos w tim je.
- Je, je. Wa mie znajeta, czë wa czedë widza, zëbë jò rikòł. Nié!
- Za to të terò sã dërch zãbòlisz.
- Pròwda, bò jò mdącë dzieckã, dosc sã wërikòł, ë za to jò mòji kòchóny mëmce a tatkòwi mdã do kùńca zëcégò dzãkòwòł.
- Të téż ale pòwiòdòsz!
- Jistno jak mòj tatk, kò jò jem za nim padłi.

Cwiczënk 2

Dzeczë mògã bëc **włòsnë** abò **wzãtë za swòje**. I jedne, i drëdzë sã barò kòchónë. Kòsztëjã wiele wërzeczeniów, zdajã na miłòtã, brëkùjã cepta i zainteresowaniò. Osoblëwie przë mòlim dzieckù je wiele robòtë. (*Dzieci mògã byc własne lub adoptowane. I jedne, i drugie sã bardzo kochane. Wymagajã wielu wyrzeczëń, oczekujã miłòsci, pragnã ciepła i zainteresowania. Szczegòlnie przy małym dziecku jest sporo pracy*).

Zapòznòj sã ze słowizną, przelòżë jã na pòlszczi jãzëk i napiszë przë ji ùżëcym harmònoqram dnia òpieczy nad mòlim dzieckã. (*Zapoznaj się ze słownictwem, przelòż je na jëzyk pòlski i napisz przy jego ùżëciu harmònoqram opieki nad małym dzieckiem*).

jistniczi: pielëszczy, bùdelka, cëc, kòszulka, czòpeczka, liwecz, łòzeczko, kòlibka, mlëczkò, arbatka, zupka, witaminë, topk, wòda, baliczka, miedłò, rãcznik, pùder, glingòtka, grochòtka, wòzyk

czasniczi: przewijac, kòrmic, pòjic, gòtowac, kãpac, wëcerac, òblakac, kòlibac, ùspac, jic szpacërà, zasëszëc, wëcerac, mëc, bawic, wòzëc, spiewac, kùpiac, prac, platowac, òpiekòwac sã, ùspòkòjiwac, lëczec

znankòwniczi: mòłi, głòsny, zëmny, cepli, wëczapòny, letny, stòdci, mòkri, sëchi, miłi

Cwiczënk 3

„Mòtë dzecë, mòłi kłòpòt, wiòldzë dzecë, wiòldzi kłòpòt” – tak głòsy stòrë przësłowié.

Jak rozmiejesz to przësłowié? Przed sztotã bëłò rzekłë, że przë mòłëch dzecach je wiele robòtë – czë pò pròwdze mòtë dzecë sã niëwiòldzim kłòpòtã? (*Jak rozumiesz to przësłowié? Przed chwilã padłò stwierdzenie, że przy małych dzieciach jest mnóstwo pracy – czy zatem rzeczywiście małe dzieci to niewielki kłòpòt?*)

Słowò **kłòpòt** mò rozmajitë synonimë: jiwër, jiscënk, òlér, wërwas, ùczink, skweres, jadłòba, przesprawa, szremnota, biëda, ùzercë, zmalga.

- Ùłòżë i zapiszë z kòzdim z nich zdanië sparlãczonë z òpiekòwanim sã dzecama. (*Ùłòż z każdym z nich zdanie związane z opiekã nad dziećmi*).

Cwiczënk 4

„Mòtë dzecë depcã pò nogach, wiòldzë pò sercu” – jacze znaczenië krëje sã w tim przësłowim?

W przësłowim pòjawiłë sã słowã ò procëmstòwnëch znaczeniach (antonimë): **mòłi** – **wiòldzi**. (*W przësłowiu pòjawiły się słowã o znaczeniu przeciwnym [antonimy]*). Zapiszë procëmstòwnë słowã do taczich znankòwników (*zapisz*

słowa przeciwstawne do takich przymiotników): mądrı, wësoczi, młodi, robòcy, czòrny, dłudzi, cenczi, wiesoři, cãzczi, wiòldzi, chòri, głodny, zëmny, głosny.

Cwiczeńk 5

„Stari lëdze, a mòtë dzecë” – to przësłowië dowòdzy, że rozëm i pòstãpòwanië starëszków czasã sã taczé, jak ù dzecka (... to przësłowie jest potwierdzeniem tezy, że rozum i postępowanie staruszków niekiedy są takie, jak u dziecka).

Westrzód pòdònëch słów pòdsztrëchnij te, jaczé we dle ce pasëjã do deji zawiartı w przësłowiu (wśród podanych słów podkreśl te, które według Ciebie pasują do głównej myśli zawartej w przysłowiu):

nòremny, wiesoři, szòlony, robòcy, nòparti, chãtny, zmierzali, dzecynny, swòjégò tba, zmarachòwòny, zòzdrosny, ùcziny, niezëczny, szpòrowny, sprawiedlëwi, ùwzãti, cerpłëwi, niedowierny, cekawi, spòkójny.

Cwiczeńk 6

„Dzeczò i pijòk pòwiedzã pròwdã” – chcesz sã dowiedzec pròwdë, gadòj z dzeckã abò pitã (... chcesz się dowiedzieć prawdy, porozmawiaj z dzieckiem lub z pijakiem).

- Dopiszë do słowa **pròwda** (przë ùżëcym słowarza) jegò synonimë i antonimë. Czegò sã ùdało nalezc wicy – synonimów czë antonimów? (Dopisz do słowa pròwda – używając słownika – jego synonimy i antonimy. Czego udało się znaleźć więcej – synonimów czy antonimów?).

Zadòj czile pëtaniów, na chtërne bådze mògt òdpòwiedzec słowami: pròwda – też. (Zadaj kilka pytań, na które będzie można udzielić odpowiedzi: prawda – fałsz).

Cwiczeńk 7

„Pò dzecach widzëmë, jak më sã starzejëmë”. Dzecë sã wiòldzim darã, na Kaszëbach pierwi bëto jich we familiach wiele, a i dzys wcale nie sã rzòdkòscã dzetné rodzëznë. (Dzieci są wielkim darem, na Kaszubach było ich w dawnych czasach sporo, ale i dziś wcale nie należą do rzadkości wielodzietne rodziny).

Wielënë dzecy (i niedorosłëch jistnotów) rechùje sã przë ùżëcym zbiorowëch rechòwników. Równak w kaszëbsczim nie je jich tak wiele, jak w pòlsczim jãzëkù, bò w ùżëcym sã leno taczé fòrmë: **dwòje, troje, czwòro**, òd piãc w górã ùziwò sã głównégò rechòwnika, a do niego dodòwò słowò **sztëk**, np. dwòje dzecy, piãc sztëk dzecy. (Liczbę dzieci [i istot niedorosłych] podaje się przy użyciu liczebników zbiorowych. Jednak w kaszubskim nie ma ich tylu, ile jest w języku polskim, bo w użyciu są tylko takie formy: dwòje, troje, czwòro, od piëciu w górę używa się liczebnika głównego, a do niego dodawane jest słowo sztëk...)

- Dokùńczë zdania:

Mòji starkòwie mielë ..... dzecy.
W mòji rodzënie bëto ..... dzecy.
Jò móm ..... dzecy.

Cwiczeńk 8

Dzeczòkò, dzeczàtczëkò, dzecuszczò, dzeculkò, dzecëszczë – kaszëbizna lubi zdrobniałé słowa. Nië blòs jistniczi mają zdrobnienia, ale co barò cekawé – téz czasniczi (bëta ò tim gòdka w ùczbie 20). (... kaszubszczyzna lubi zdrobnienia. Nie tylko rzeczowniki mają zdrobnienia, ale co bardzo ciekawe – także czasowniki [była o tym mowa w lekcji 20]).

Westrzód pòdònëch wëzi słów jedno nie je zdrobniałé – pòdsztrëchnij je i ùtożë z nim zdanië. (Wśród podanych wyżej słów jedno nie jest zdrobnieniem – podkreśl je i ułóż z nim zdanie).

Cwiczeńk 9

„Jakò mąka, takò zòcërka, jakò matka, takò córka”. „Jaczë drzewò, taczi piëri, jaczi òjc, taczi syn”.

Czëj sã gòdò ò znankach/stronach dzecka, tedë ùziwò sã zwrotu **bëc** (za kims) **padlim**. (Kiedy mowa o cechach dziecka, wtedy używa się zwrotu ...).

Rzeczë, co ò stronach dzecka gòdajã przësłowiã. Czë zgòdzòsz sã z taczim pòzdrzatkã? Jaczë jinysz scwierdzenia w ti sprawie mòsz czëtë? (Powiedz, co o cechach dziecka mówi się w przysłowiaach).

Czy zgadzasz się z takim punktem widzenia? Jakie inne opinie na ten temat znasz?

Cwiczeńk 10

Łobuz: **bówka, rojber, brojòrz, rowòrz, brënoch, kòrła, gzub, laps, rozblek, drëwùsz, wszòn, bùzer** – wielëna synonimów pòlsczégò słowa **łobuz** w jãzëkù kaszëbsczim pòkazywò, że na Kaszëbach sprawë dzecnych nòwartów zajmajã machtny dzël zëcégò i wëchòwiwaniò. (... spora ilość synonimów polskiego słowa łobuz w języku kaszubskim wskazuje, że na Kaszubach sprawy wad dzieci są bardzo ważną częścią życia i wychowania).

Zwëskùjącë ze zebròny słowiznë, napiszë, jak wëchòwiwac dzeczò, zëbë nie wëròst z niégò rozblek. (Korzystając ze zgromadzonego słownictwa, napisz, jak wychowywać dziecko, by nie wyrósł z niego łobuz).

SŁOWNÓRZK

bëc za kims padlim – dziedziczyć cechy charakteru; **dac pòkù** – dać spokój, przestać; **flot** – szybko; **jistno** – tak samo; **łòńszcégò roku** – w ubiegłym roku; **miec smiészka pòłktë** – ciągle się śmiać; **òdchòwóné / òdlaztë** – samodzielne; **paja** – (pejor.) rëka; **rechòwac** – liczyć; **rikac** – tu: głośno płakać (krzyczëć, wrzeszczëć); **wejleszczë!** – patrzcie no!; **wëszczërzac** – wysmiewać; **wzãc za swòje** – adoptować; **zãbólëc** – wysmiewać

UCZ SIĘ ONLINE

www.skarbnicakaszubska.pl